

Dediči nebeškega kraljestva.

Sanjska igra v treh dejanjih. — Stanko Majcen.

Osebe: **Dana**, štirinajstletna.

Božidar, } otroka, njena brata.
Borko, }
Vule, } otroka iz sosesčine.
Marica, }

Dva tuja otroka.

Keba, starka.

Konjederec Kenda, imenovan **Vözma**. Mnogo otrok, starke, stavec.

Dani se prikaže v sanjah razen navedenih oseb še njena **matí**.

Gospa Til, imenovana **sestra Ana**.

Polkovnik.

Polkovnikova žena.

Gini, šestletna, njuna hči.

Zdravnik.

Voznik.

Vojak.

Mnogo otrok, starke, stavec.

Vrši se v revnem, kužnem okraju zasedenega mesta med vojno. Otroci so begunci.

Prvo dejanje.

Soba, obenem kuhinja v razdrtem pritličnem poslopju. V prvem mraku viharnega pomladnega dne se v desnem ozadju vidijo vrata na dvorišče, na levo od vrat nezagrnjeno okno. V levem zadnjem kotu stoji ognjišče s kozicami, latvicami in lonci ter skladnico drv. Na peči naprašena ropotija. Pred ognjiščem na levo zelo nizek in ozek vhod v kamro, ki je temnejša od sobe. Pred kamro, prislonen na levo steno, stoji posteljniak s slamnico. Ob desni steni omara. Sredi sobe miza s stoli.

Pohišje je kaj staro in revno. Iz vsakega kota tega velikega, a strahotno praznega prostora gleda beda.

Skozi okno se vidi kos pustega, blatnega dvorišča, konec sosedne strehe, ki je prestreljena, in krpa vedrega neba, ki se še sveti nad streho.

Božidar in Vule, prvi enajst-, drugi osemleten, oba v prevelikih, tujih, za silo zakrpanih suknjah in prav takih hlačah, z golimi vratovi in dolgimi lasmi, sedita drug tik drugega na slamnici. Marica, sedemletna, v zelo tenkem krilu in bosa, kleči pred odprto omaro na desni in premetava šaro, ki jo je izdevala iz omare: svežnje starih oblek, prazne škatle, razbite okvire in podobno navlako.

Božo. Dolgo je ni.

Vule. Bodite zadovoljni, da jo imate. Mi tam nimamo nikogar.

Božo. Saj tudi za vas berači.

Vule. Kdo ve... In kdo ve, ali bo sploh kaj prinesla.

Božo. Kos kruha bi bil dober.

Vule. Kos kruha in maslo... debelo, rumeno maslo. Masla več ko kruha, kruha pa takle kos. Ali ste opoldne kaj jedli?

Božo. Suha juha je bila... Zdaj se spominjam, da sem nekje daleč odtod... pri neki hiši... na studencu... jedel kos mesa. V skledi sem ga našel. Skleda je stala na pragu. Še gorak je bil.

Vule. Mesa že nisem jedel, kar pomnim. (Skrivnostno.) Ali so vrata zaklenjena?

Božo. Naša vrata so vedno zaklenjena.

Vule. In okno — ali skozi okno nihče ne more?

Božo (se zmagovito smeje). Ti se bojiš.! (Zaupno.) Ali si kaj ukradel?

Vule (odkima). Našel.

Božo. Pokaži!

Vule (s pogledom na Marico, ki je poslednji del razgovora pazno poslušala). Saj ni nič...

Marica. Tam v žepu imaš tako gotovo nekaj... Skozi hlače se ti sveti... (Preti s prstom.) Ti!

Božo (ki sta ga že samega obšla radovednost in plahota). Nihče ne vidi, mirno pokaži. Tudi Marica ne bo zatožila.

Vule (počasi privleče iz globokega hlačnega žepa svetlo vojaško ostrogo).

Božo (plane gledat, Marica se bliža skrivoma, tako rekoč zgolj z očmi).

Vule. Ne dotakni se!

Božo (prevzet strmi).

Vule (potehta ostrogo v roki). Težka je.

Božo. Srebro...

Vule. Prodam jo židu... denar skrijem pod streho...

Božo. Če je srebro, te zapro.

Marica. Bolje bo, če jo spravimo.

Božo. Ali je naša, hm?

Marica. Tak misliš, da jo je Vule ukradel?! Vule, ali slišiš?

Vule. Čuden si, Božo.

Božo (s pozo in glasom odraslega). Kujon!

Marica. Ali ga ne boš udaril?

Vule (položi ostrogo na tla in zgrabi Boža za rame. Marica hlastne po ostrogi in beži ž njo proti vratom).

Božo, (ki jo je opazil). Ha, ha, zaklenjena so! Vule, ostrogo ti je odnesla, tatica!

Vule (izpusti Boža, se ozre in plane za Marico. Med tepežem nekdo od zunaj potrka na vrata. Otroka odskočita in zbežita nazaj k slamnici. Ponovno trkanje).

Božo. Kdo je?

Glas (od zunaj). Božo, odpri vendar!

Božo. Dana je, nič se ne bojta! (Stopi k vratom in jih odklene).

V sobo stopi Dana, tenko, visoko vzraslo, štirinajstletno dekle blede polti in črnih las, z debelo ruto krog života, v pisanem zakrpanem krilu in s culo pod pazduho. Iz cule gleda kos kruha.

Dana. Šš... tak dirindaj! Še na cesto nas vržejo, nage, kakor smo. (Spusti culo na mizo in pogleda v ognjišče.) Ogenj je pošel. Rekla sem ti, da naloži...

Dočim Dana zakuri, zlezejo otroci na stole, razvežejo culo, ogledujejo kose kruha, skorjo sira, grudo soli, zavitek krp in drugi drobiž, ki ga je Dana naberačila, in segajo po njem.

Dana (zapazi in skoči mednje). Počakajte vendar, da razdelim!

Božo in Vule. La - čen.

Dana (Vuletu). Ti sploh naš nisi.

Vule. Pa smo blizu... Nimamo nikogar...

Dana (deleč kruh med otroke, Vuletu). Čas bi že bil, da naprosite koga, vi tam na osmici. Ne zmorem vseh... dovolj jih imam sama...

Otroci sedejo, jedo in so tihi. Dana pristavi lonec vode in nasuje krompirja vanj. V kamri na levi zajoka otrok.

Dana. Da, da, da, tvojo nevihto sem slišala na drugi konec mesta. Kako si vokal! (Odide v kamro in prinese iz nje triletnega Borka na roki. Borko je zaspal in čemern.) Tri bele krompirčke ti skuham danes, tiho bodi...

Božo. Kje si pač bila tako dolgo, Dana?

Dana (sede z Borkom na roki med otroke. Kakor je bila doslej materinska in stroga, tako je zdaj vsa otrok, zaupna in vesela, da se more s kom od srca izgovoriti). Po široki ulici gor, po zadnji stranski do ogla: tu sem začela. Velika štacuna je bila. Ljudi vse črno. Odrivali so se s komolci in so se pehali s pestmi. Bilo pa je tam vsega: moke, masti, soli, rozin in sladkorja.

Božo. Ali si kaj vzela.

Dana (se pomišlja). Nisem. Ali naj bi bila?

Božo. Še pomišljaj ne bi.

Dana (se za hip pokesa. Tiho). Nisem upala... V tisti hiši sem nato dobila kruha. Ampak na ulici je stal gospod in je gledal za menoj.

Vule. Zakaj je pač gledal za teboj?

Dana. Da, da, zakaj je pač gledal za menoj... Pri neki gospe je stalo kuhano mleko na oknu. Kadilo se je iz lonca, koža se je delala na vrhu. Vse sladko je dišalo v kuhinji...

Božo. Treščil bi ga ji z okna!

Dana. Ali Božo!

Božo. Si li kaj dobila?

Dana. Nič. In tisti gospod je zopet gledal za menoj. Stal je na ulici in je gledal za menoj...

Keba (v cunjeh ogrnjena starka, brez zob in zelo vela, stopi v sobo. Prezebla tišči roke na prsi in se stresa). Veter pa tak, da nikoli tega... Zapirajte vrata, otročiči, Vozma je na ulici.

Dana (široko razpre oči in dvigne rame). Vozma?

Keba (malo gluha). Ali ste kaj topli, deca? (Si napravi prostor med otroki in sede mednje.) Da, Vozma. Prišlo je zopet nekaj otrok... deset, petnajst... in trije so bolni. Strašno bolezen so prinesli s seboj iz begunstva... kugo in lakoto... (Vuletu.) Ti mali si najtoplejši... kar tiščala se te bom kakor peči... Da, in Vozma je hud... Dolgo žico nosi na rami in otroke lovi...

Božo. Koliko jih je bolnih, praviš?

Keba. He?

Borko (na Danini roki zajoče).

Dana. Pa nisi bolan še ti?! (Se ustraši lastne slutnje in zarije obraz v otroka.) Ne jokaj! Kaj bom s teboj, če zbolíš? (Ga nese po sobi in ga ziblje. Sredi sobe se ustavi, motri najprej otroke zapored, nato Kebo in še Borka.) Ali je kdo bolan? — Tebi se blede... Keba, nič ne veš...

Keba. He?

Dana (uspava je Borka pol govori, pol poje).

Tajnonina, tajnona,
našega Borka ni doma,
iščejo ga kukavice,
golobice, prepelice:
kdor ga ima, ga ne dá.
Tajnonina, tajnona.

Keba. Stara sem in nadložna... Pri vas je dobro. (Pokaže skozi okno.) Tam... tam... tam...

Dana (se sunkoma okrene. V hipnem navalu obupa, ki ga pa možato zmagaja.) Bolezen? Bolezni so različne... nobene ne pustim k njemu. Ali je sploh bolezen blizu?! (Z žarečimi očmi Borku.) Borko moj mili, tako daleč sem te prinesla, streho smo našli, posteljo imamo, krompirček se kuha... (Ga uspava je nese v kamro. Iz kamre se sliši njeno tiho, sladko petje.)

Borko gre po zlati poti,
zlata ptička prileti naproti —
iščite ga, kukavice,
golobice, prepelice:
zlata ptička ga ima.
Tajnonina, tajnona.

Keba. Saj sem le prišla pogledat, ali bo kaj večerje nočoj. (Stopi k ognjišču in privzdigne pokrov z lonca.)

Dana (od leve). Krompir v oblicah.

Keba. Ali bo tudi zame kaj?

Dana. Komaj dva sta za vsakega.

Keba. Hu, toliko jih je ... poln lonec.

Dana. Natanko so prešteti, da ... in tudi Fijo mora dobiti.

Božo in Vule (planeta pod ognjišče). Fijo, Fijo, večerjamo!

Dana. Počakajta, da mu odprem. (Odpri vratca in spusti Fija v sobo. Fijo je droben, bel pes. Otroci se zapode ž njim po sobi.)

Keba (se ozre). Kaj, ali tega tudi rediš?

Dana. Zakaj »tudi«? Mar sem za ves svet? Saj še za teh par želodcev ne morem preleteti dovolj ulic. In ljudje, ha, reže se ti, če prosiš vbočajme, pa ne da bi kaj dali. Fijo pa je naš. Fijo je prišel z nami in ostane z nami.

Keba. Za dva krompirčka bi te namreč prosila.

Dana. Nadležna si ...

Keba (sede med otroke, ki so se med tem zvrstili okolu mize in željno čakajo na večerjo).

Dana (postavi lonec med nje, si dvigne psa v naročje in sede ž njim na posteljo. Družina hlastno sega po jedi). Dva krompirčka pustite za to drobno stvarco, ki tak moker gobček ima, tako bistro gleda in je ves ... ves ... moj ... (Zamaknjeno.) Moj ... moj ...

Vstopi gospa Til, imenovana sestra Ana, obilna častniška vdova štiridesetih let, v solidni modni obleki in s pokrivalom sester Rdečega križa na glavi: temnomodra, na temenu speta in čez tilnik spuščena ruta z znamenjem na čelu. Za njo vojak z zvezki, svinčniki, ravnil in neprižgano svečo v levici. Ta vojak se molče okrene, na kar vstopita še dva zelo plaha, razcapana in prezebela otroka in se postavita v kot pri vratih.

Sestra Ana (ne da bi se ozrla, z nevljudnim glasom zaposlenega človeka). Pogledjte, ali smo na številki 6!

Vojak (pogleda v zvezek in stopi ven. Zunaj se vzpne na prste, da bi razbral številko nad vrati, kar nehote traja nekaj trenutkov, ker je že gost mrak), številka 6. (in se vrne v sobo.)

Sestra Ana (pregleda ves prostor). Kdo tukaj gospodinji?

Dana (stopi iz vrste). Jaz.

Sestra Ana. Ali si najstarejša?

Dana. Da.

Sestra Ana. Koliko si stara?

Dana. Štirinajst bom.

Sestra Ana. To je res primerna starost. S samimi nedoraslimi gospodinjami imam posla ... (Se ozre po sobi, s prijaznejšim glasom.) Vsaj toplo imate tu. In suho. Drugod burja brije nad glavami in v postelje dežuje. Koliko vas je?

Dana. Štirje. Pravzaprav pet.

Sestra Ana (šteje). Kje je četrti?

Dana. V kamri spi. Majhen je še.

Sestra Ana. In peti?

Dana. Pravzaprav ga ni. Fijo mu je ime. Leži pod ognjiščem.

Vojak (se radovedno sklone pod ognjišče in odpre vratca). Pes ... (Otepajoč prah s kolen pride nazaj k mizi.) To namreč treba vedeti ...

Sestra Ana. Prav Vam je, čemu se vtikate v vsako luknjo! (Dani.) Na, imej ga, saj ti ga privoščim ... Tu sta še dva (Iztegne roko nazaj, kjer še vedno stojita, stisnjena v kot pri vratih, tuja otroka), našla sem ju med potjo. Begunca na povratku sta, kakor Vi. Došla sta pozno in nista našla strehe. Pod nekak žleb ali kaj sta se skrila. Gotovo bi bila ostala zunaj, da nisem prišla ravno tam mimo. Izročam ju tebi, skrbi zanje, ker si tako velika in pametna.

Dana (nezaupno ogleduje tujca).

Sestra Ana. Kaj ju ogleduješ? Saj ste vsi enaki. Prav nobene razlike ni med vami begunci. Koliko jih imaš zdaj?

Dana. Sedem.

Sestra Ana. In kdo je ta starka?

Dana. To je Keba. Gluha je ... in z nami je.

Sestra Ana. Genljivo ... Zdaj pa bi vendar rada vedela — Ampak kaj tako vame strmiš, otrok? Ali ti nisem všeč? Gospa Til sem, sestra Ana. Prišla sem, da vidim, kako živite. Da vam uredim stanovanja, poskrbim za hrano in sploh ... saj ne morete živeti tako sami med seboj, kakor odrasli! Dobila sem ukaz, da vas izbrskam iz vaših luknjic, da vas zberem okolu sebe in vas nadzorujem. Okolu štiristo vas je v tem predmestju, sem čula. — Kako ti je ime, dekle?

Dana. Dana.

Sestra Ana (vojaku). Pripravite se! (Vojak prižge svečo in jo pritrdi na mizo. Nato razgrne zvezek in pripravi pisalno orodje. Sestra Ana med tem z Dana stopi po sobi. Pred kamro se ustavi in pogleda vanjo.) Ta smrad, ta mokrota ... Ali nič ne zračiš? (Pred slamnico.) To bomo jutri sežgali. Tako sumljivih reči ne trpim v stanovanju. (Ko stopita v ospredje, šviigne nekaj izpod postelje v levi sprednji kot.) Podgana! Ustrašila se je svetlobe.

Vojak (naglo vstane).

Sestra Ana. Ostanite! Ni prva, ki sem jo videla v življenju ... Zdaj pa, ljubi otrok (Sede na stol, ki si ga odrine od mize), mi boš odkrito in razumno povedala, odkod si, kje si izgubila svoje ljudi, kedaj in kod si se vrnila v mesto, kako živiš — skratka vse, kar te bom vprašala in kar pride v tisti zvezek. (Vojaku.) Vi pa pišite.

Dana (zadregno vzdihne).

Sestra Ana (z glasom kakor izpočetka). Že dvajset otrok sem danes izpraševala. Upoštevajte to, gospodična! (Vojaku.) Ali bodo merodajni činitelji priznali moj trud?!

Vojak, Brezdvomno, gospa. To so nadčloveški napori.

Sestra Ana. No, punca...

Dana. Milostiva gospa...

Sestra Ana. Reci mi sestra Ana! — Kje si se izgubil, otrok dolgočasni?

Dana (z roko). Tam daleč...

Sestra Ana, Vse: »daleč«! Ali jaz, hvala Bogu, nisem pri vas doma. Daleč — je zame Španija.

Dana. Velik kraj je bil.

Sestra Ana. Kateri?

Dana (molči).

Sestra Ana. Ali je bila mati še pri vas — v tistem velikem kraju?

Dana. Bežali smo, majka, bratca in jaz. Iz postelj smo planili in smo bežali.

Sestra Ana. Kje ste stanovali?

Dana. Tu v bližini, tretja ulica na desno. Zdaj so konji tam... Planili smo in smo tekli. Dva tedna in eno noč smo bili na poti.

Sestra Ana. No, no...

Dana. Vse mesto je bežalo križem. Zdaj je kdo rekel na desno, zdaj kdo na levo. Bežali smo pač, dokler nas niso ustavili vojaki, ki so prodirali za nami. Prišli smo v tabor, kjer je bilo mnogo ljudi.

Sestra Ana. Stoj! Katero številko je imel bežunski tabor?

Dana (molči).

Sestra Ana. Povsod isto: tam daleč... velik kraj... mnogo ljudi. Tako ne bom opravila mnogo. Dalje.

Dana. V taboru smo bili tri mesece. Majka je vedno ležala.

Sestra Ana. Legar? (Ker Dana molči, vojaku.) Zapišite: legar! (Dani.) Ali je umrla?

Dana (povesi glavo).

Sestra Ana. Zapišite: umrla! Ali očeta nimaš?

Dana. V vojski je.

Sestra Ana. In kaj je bilo potem?

Dana. Čakali smo, da so se osušile poti. Nato smo šli, Božidar, Borko in jaz. V neki vasi se nam je pridružil Fijo. Vzeli smo ga s seboj.

Sestra Ana. Kdo je Fijo?

Vojak (z značilno kretnjo). Pes.

Sestra Ana. Ah da! — Kaj pa mali bratec, saj še ne hodi?

Dana. Nesla sem ga.

Sestra Ana. Peš — in na rokah — do sem?

Dana. Včasih smo dobili voz.

Sestra Ana. Kako dolgo ste se vračali?

Dana. Trinajst dni.

Sestra Ana. Čestitam. Živce imajo ljudje... Kako, da si zalezla ravno v to bajto? Ali ti je tako ugajala?

Dana. Prazna je bila.

Sestra Ana (Kebi). Ženska, čuj, kdo je poprej bival v tej kuhinji?

Keba (vstane šele, ko jo opozore otroci, in se približa mizi). He?

Dana. Malo gluha je.

Sestra Ana. Poznam take lastnosti. (Vojaku.) Čim starejša je ženska v teh krajih, tem zlobnejša je. (Kebi.) Kdo, vprašam, je poprej — (Jo za hip in ostro fiksira. Keba ji prav blizu pogleda v obraz.) Ne, tej ženski ne zaupam nič! To je nevarna ženska. Proč ž njo!

Vojak (s par odločnimi kretnjami priskoči).

Sestra Ana. Nič, nič... Le ustrašila sem se malo. Ne vem, kaj mi je prišlo... (Vojak nemilo tišči Kebo proti vratom.) Pustite jo vendar, babše! Sem se že pomirila. Kaj prida ni, kdo zna, ali je nisem vendar prepoznala... Naj ostane tu. Otrokom je nedvomno dobra varuhinja.

Otroci so se bili tega nastopa precej ustrašili. Zdaj veseli zopet sprejmejo Kebo v svojo sredo. Keba sede k njim na posteljo.

Sestra Ana. Kje smo ostali? — Hotela sem vedeti, kdo je poprej stanoval v tej kolibi. (Vojaku.) Napravite črto. Posebno važno za naš položaj to ni —

Vojak (vleče na ušesa).

Sestra Ana. Ali ste napravili črto?

Vojak. Voz prihaja. Polkovnikovi konji so.

Sestra Ana (vsa iz sebe, razočarana in razjarjena hkrati). Ali se Vam sanja? Komaj me mine ena neprijetnost, ste že z drugo tukaj.

Vojak. Zdaj so krenili v stransko ulico...

Sestra Ana. To je nemogoče. Da mi je ta ženska tudi tukaj za petami? Uredila sem bolnišnico, žrtvovala lastno perilo, da bolniki niso ležali goli... Postavili so me v zavod s posteljami brez posteljnine, praznimi omarami, brez živil, brez zdravil, brez denarja. Ali nisem za tri rjuhe beračila po vsem mestu, preden sem jih dobila? Komaj je imela soba človeško lice — kdo je stopil vanjo? »Jaz sem pokroviteljica vseh dobrodelnih zavodov. Kako daleč ste že?« In seve, kadar se delé priznanja za krvavi trud, priznanja po zaslugah, kdo jih ima? Ona. (Vstane in se rezolutno postavi pred

vojaka). Ne, ne, ne, prislusknite še enkrat. Jaz teh konjev ne poznam.

Vojak. Polkovnikovi so. Naravnost semkaj jo kurijo.

Sestra Ana (se brezupno spusti na stol). Ali se ne motite?

Vojak. Kako se bom motil? Saj sem lansko jesen ž njimi vozil.

Sestra Ana. Otroci, recite mi sestra Ana, in če vas kdo kaj vpraša, odgovorite, da ste zadovoljni.

Pred hišo se ustavi voz, vojak hiti odpirat. V sobo stopi polkovnik, starejši, malo zalkoholiziran častnik dobrih manir in dostojanstvenega nastopa. Takoj je očito, da je v občevanju z ženskami »mož na svojem mestu«.

Polkovnik. Ali Vas res že zalotim pri delu, sestra Ana? Neumorna ste na polju ljudske blaginje. — Moja žena bi si rada ogledala to naj-novejšo mestno zanimivost, to naselbino begunskih otrok...

Sestra Ana. Ne razumem prav nič.

Polkovnik. Globoko se klanjam pred takim pojmovanjem človečnosti. Naj je položaj, kakor je, Vi ste prvi...

Sestra Ana. Le kako... le kako se vse to dogaja?

Polkovnik. Kraj sicer ni vabljev, tudi se mi mnogokaj zdi sumljivo, vendar take bede nisem pričakoval. Ko so mi pred tremi dnevi sporočili, da moram begunce vsaj deloma prevzeti v svojo oskrbo —

Sestra Ana. Poslali ste me vendar semkaj z nekakim dekretom, pooblastilom ali kaj in ste mi zatrdili, da bom samostojna. Saj mi ni za čin. Sestra Ana sem, sestra Ana ostanem, dokler morem lajšati gorje nesrečnemu človeštvu. Toda samostojna hočem biti. To je bil pogoj. In to ste obljubili, gospod polkovnik.

Polkovnik. Moja žena se popolnoma idealno zanima za otroško varstvo.

Sestra Ana. Ampak zanima se. In to je dovolj. Jaz pa hočem, da se ne zanima. Saj ni mnogo, kar zahtevam. Prepustila sem ji bolnišnico — ko je bila urejena, kajpak. Na sto korakov se ogibljem hiralnici, ker vem, da tam njeno srce bije. Pustite Vi meni to deco, naj jo nadzorujem in oskrbujem po svoje. Naposled nisem častihlepna. Le za svoje delo zahtevam svojega plačila.

Polkovnik. Še danes izpregovorim besedo na merodajnem mestu.

Sestra Ana. Tako nisem mislila. Predobro veste, da me tako ne morete potolažiti. Tirate me v brezup...

Skozi vrata, ki so ostala odprta, vstopi polkovnikova žena, visoka, vitka krasotica osemindvajsetih let. Nezasrta eleganca. Za roko vodi šestletno dekle v divni beli obleki. Kakor oblaček vonja in sijaja priplava ta otrok v sobo. Polkovnikovo ženo spremlja zdravnik, velik, slok, tridesetleten mož zelo mirnega in resnega obraza. Lase ima dolge, nazaj počesane, redka kostanjeva brada obrobja čeljust, tenki brki senče zgornjo ustno. Ogrnjen je v preprost rjav havelok, v roki drži širokokrajn črn klobuk. Škornji.

Sestra Ana. Hvala Vam za sladki obisk. To-like pozornosti ti otroci niti ne zaslužijo.

Polkovnikova žena (visokostno). Deca so mednarodna svetinja. Kakor mi z njihovo, tako ravna jo sovražniki z našo deco, kjer so prestopili meje naše domovine. Ampak zrak... zrak... in kaj pravite k temu okolju, doktor? — Ah, nisem še predstavila. To je zdravnik, ki bo prevzel službo v begunskih okrajih.

Sestra Ana. Skoro bi rekla, da ste zgrešili pot.

Zdravnik. Tudi v takih hišah žive ljudje.

Polkovnikova žena. Ali naj otroka slečem? (Sleče dekletu plašč in ga izroči vojaku.) Morala sem k njim, k tem najrevnejšim vseh revnih; srce me je gnalo. Kako daleč ste že? Vse zdravo, obleke, hrane dovolj? In mleka, zlasti mleka — ali ste založeni ž njim?

Sestra Ana (z uničevalnimi pogledi na polkovnika). Danes... danes zjutraj sem prišla. Javljenih je bilo petdeset otrok, v resnici pa jih je štiristo. Začela sem na spodnjem koncu predmestja. Spi-sujem otroke in beležim podatke. Preden od vsakega posebe izvem najpotrebnejše, mine večnost. Stanovanja so brez izjeme slaba. Če bi ne imela dolgoletnih težkih izkušenj v nastanjanju beguncev, bi ne vedela, kako bi si pomagala. Oblek ni... za hrano moram šele prositi... (Polkovniku.) Vse bom pustila in bom šla! Prav zares: vse bom pustila in bom šla!

Zdravnik. Ali ni nobenega odraslega med njimi?

Sestra Ana. Sami otroci.

Zdravnik. Stari ljudje, ki so tu, sploh bežali niso?

Sestra Ana. Ti so tu od vsega početka. Gospodinjijo dekleta kakor ta...

Polkovnikova žena (je med sestrinim poročilom povedla svoje dekle pred otroke. S košaro jabolk v roki). Ali vidiš, kako so ubogi? Še jesti nimajo kaj, pa ne da bi se oblačili! In po noči — po noči jih gotovo zebe. Ali ste lačni, otroci? (Vzajemno, živahno prikimavanje.) Na, Gini, podari vsakemu jabolko!

Gini (sega v košaro in deli jabolka).

Sestra Ana (polkovniku). Tako se je začelo tudi v bolnišnici, v hiralnici... povesod, kjer sva bili

skupaj. Priljubila se je ljudem, vtihotapila se je v njih zaupanje in je bila ž njimi zoper mene.

Polkovnik. Pokroviteljica je, ne morem ji braniti.

Sestra Ana. Kako, da ji ne morete braniti? Ali niste mož?

Polkovnikova žena na levi spredaj zaupljivo izprašuje Dano, ki ji le napol odgovarja. Dani brez prestanka uhajajo oči k zdravniku, ki absorbira vso njeno pozornost, odkar je na sceni.

Polkovnikova žena. Ali se poznata?

Dana (živahno prikima).

Polkovnikova žena. Kdo je to?

Dana. Ne vem.

Polkovnikova žena. Kako ga poznaš, če ne veš, kdo je?

Zdravnik. Srečala sva se na onem koncu mesta. Stopila je iz hiše, kjer je ženo prosila za kruh. Kruha ni dobila.

Polkovnikova žena. In Vi to veste, doktor?

Zdravnik. Povsod so že davno odkosili, večer se je bližal, v njeni culi pa ni bilo še ničesar.

Polkovnikova žena. In Vi ste si vse to zapomnili?

Zdravnik. Da.

Polkovnikova žena. Dober spomin imate.

Gini se je med otroki hitro udomačila. Radovedno zdaj stoji pred Kebo, ki se ji na vse načine laska. Keba dvigne smejočo se Gini na roko in zapleše ž njo po sobi.

Sestra Ana. Vzemite ji otroka! To je nevarna ženska. Gospod polkovnik, rotim Vas... (Keba postavi Gini na tla.)

Polkovnikova žena. Česa Vas je strah pri teh ubogih ljudeh? Ali jim ne zaupate? Tako goli, beda jim bóde iz oči, iz ust diši glad —. Kaj Vam morejo lačni in žejni, zapuščeni in pozabljeni?

Sestra Ana. Še premalo ste prišli med »lačne in žejne, zapuščene in pozabljene«, gospa, da bi poznali tudi njih zlobo. Sicer pa rada priznam, da govorim zgolj iz občutka. Te ženske se ne dotaknem: tako sem sklenila, ko sem jo videla prvič. Kar dlan me zarsbi, če jo pogledam.

Polkovnikova žena. Jaz pa stopam pred te ljudi z edino mislijo, da so me potrebni, da sem jim prišla kot rešiteljica, ki se je oklenejo, potaplajoči se v brezup... Pomažati pa jim moramo takoj. Ali ne, doktor?

Zdravnik (jo nemo pogleda).

Vstopi konjederec Kenda, imenovan »V ó z m a«, civilist v vojaških gamašah, oguljenih škricih in s trdim, črnim, zelo naprašenim klobukom, ki ga ne snema. Starec šestdesetih let s kuštravimi sivimi lasmi in naočniki. Na rami puška, na roki zvitek žice z zanko.

Vózma (se postavi pred polkovnika, pozdravi po vojaško z roko na klobučni krajec in se odkašlja). Gospod načelnik, javljam, da sem v službi.

Otroci puhnejo narazen in se poskrijejo po kotih. Dva fantiča zlezeta pod posteljo. Od kepe otrok, ki se je živahno zabavala sredi sobe, ostane na mestu samo Gini. Ta se plašna in proseč ozira po materi.

Polkovnikova žena. Je li strela udarila med nje, kaj?

Sestra Ana. Ali je to tudi kak funkcionar?

Polkovnik. To je konjederec Kenda ali Vózma, kakor mu pravijo otroci. Strah vseh psov in psičkov. — Ali imate tudi Vi tako živalco?

Sestra Ana. In če bi jo imela? Za nas predpisi pač ne veljajo.

Polkovnik. Vašemu psu prizanese tudi tako neizprosno kot je Vózma. (Vózmi.) Kaj novega?

Vózma (se odkašlja). Moja obrt cvete.

Polkovnikova žena, (ki je Vózmo ves čas gledala s studom in strahom). Ali je vse to potrebno?

Polkovnik. Pasja zalega je ena najstrašnejših šib tega mesta. So ulice, v katerih ni živega bitja razen psov.

Polkovnikova žena. In s to žico jih lovi?

Polkovnik. V mestu vendar ne bo streljal. Žico pa vrže kakor laso za psom.

Polkovnikova žena (se zgrozi). Še mene obhajajo čudni občutki, ko ga gledam. Kako mora biti šele otrokom?

Polkovnik. Ali mi imate kaj sporočiti?

Vózma. Iz moje službe nič. Ali moj tovariš (se prikloni proti zdravniku), moj tovariš bo moral te brloge temeljito pretekniti. In sicer kmalu.

Sestra Ana. Koga neki misli?

Zdravnik. Mene. (Vsi v smeh razen zdravnika.)

Vózma, (ki je tudi ostal resen). V tej ulici, številka 8, dve steni odtod, je kopica otrok kakor tu. Leže trije. Na številki 10 jih leži sedem. Po vsej otroški naselbini je škrlatica.

Polkovnikova žena (instinktivno seže po otroku). In to... in to... poveste šele zdaj, idiot?! Vojak, jopico, torbico, otroka! Usmiljeni vojak, hitro, hitro! Še igrati sem jo pustila ž njimi! To imam zdaj od svoje dobrosrčnosti... (Stoji z otrokom na roki sredi sobe negotova.)

Polkovnik. Ven! Vzemí voz!

Polkovnikova žena (pred sestro Ano). Toda — ona?

Polkovnik. Tu je vsak trenutek smrtna nevarnost. (Jo potisne skozi vrata.)

Sestra Ana (z nepritajeno veselostjo). Malo neprevidno je bilo vsekakor.

Polkovnik. Službeni pa ste prokleta, dragi Kenda.

Vözma. Ni moja obrt. To sem rekel le tako. Ker sem videl.

Sestra Ana. Meni se to nič čudno ne zdi. Po kugi mi je dišala ta ulica že dolgo.

Polkovnik. Koliko otrok je tam?

Vözma. Na kupu so. Kaj vem. Deset jih leži — drugače je v redu.

Sestra Ana. Za tem kvartirjem bi bila itak prišla tja —

Polkovnik (s kretajo, ki odreže vse nadaljnje besedičenje). Tu sem mora najprej zdravnik. Vse drugo so marnje. Oprostite, da se tako izrazim. Vse varstvo je prazno, dokler ne vemo, ali sploh kaže... Meni se zdi, da ne. Pač pa so druga vprašanja... (Zdravniku.) Upam, da pojmite položaj.

Zdravnik. Zato sem prišel.

Polkovnik. Nič ljudomilja, človečnosti... in kar je še takih besed: varnost posadke je zdaj poglavitno. Saj smo sredi mesta!

Zdravnik. Od postelje do postelje pojdem.

Polkovnik. Čujete: varnost po - sad - ke! Vse drugo je sentimentalnost! Ali mislite, da — mi — nismo odgovorni! Še to noč odredim vse potrebno. Poznam zdravnike Vaše sorte. Iztreznite se, svetujem Vam...

Sestra Ana (odhajajočemu). Ali naj ostanem? Po dekretu bi skoro rekla...

Polkovnik. Storite, kar brez lastne nevarnosti storiti morete. Ne zahtevam ničesar. Tu se nehajo obziri take vrste... (Odide.)

Sestra Ana (dvigne torbico, ki jo je polkovnikova žena pozabila na mizi, in jo z zmagovito ironijo drži vojaku pred obraz). To torbico izročite jutri gospe polkovnikovi in ji recite, da mi je žal... Ali smo se jih otresli! Malo vroče je postalo pod nogami in že jih ni. U, ta gospoda! To pa že rečem: Dokler imam te roke, se ne bojim ničesar!

Zdravnik. Še nocoj grem tja.

Sestra Ana. Počakajte, saj grem z Vami! Dekle — kje pa si?

Dana (vstane izpod ognjišča).

Sestra Ana. Ah, stražiš svoj zaklad? (S pogledom na Vözmo.) Čudak je ta mož... Z zdravnikom obiščeva še nocoj vse bolnike. Izročam ti varstvo te hiše med tem. Odgovorna si za vse. Pazi, da se malim nič ne pripeti... In pred vsem: nihče iz hiše! Stroga kontumaca! Ali si razumela? Jutri zjutraj bom zopet pogledala... (Sestra Ana, zdravnik in vojak odidejo.)

Po njihovem odhodu nastane v sobi napet molk. Otrok za otrokom pomoli glavo iz skrivališča, da bi videl, kdo je odšel. Na slavnici sedi Keba in dremlje. Dana je zopet sedla pod ognjišče.

Vözma (sedi z velikim papirjem, razgrnjenim po kolenih, sredi sobe). Gospodinja — moram ti tako reči, ker si postavljena za varuhinjo nad to hišo — gospodinja, ali imaš psa pri hiši?

Dana. Nimam ga.

Vözma. Stopi bliže! Prašam zato, da me razumeš. Povej po resnici!

Dana. Nimam ga.

Vözma. Nekaj sem slišal oni dan... Tudi veš, kako je ukazano. (Bere.) »Iz zdravstvenih razlogov ukazujem do preklica, da se pobijo vsi psi in vse mačke v mestu. Lastniki živali naj jih prijavijo v treh dneh... Varnostni straži naročam... Zdravstveni organi dobé posebna navodila...« Prašam tedaj še enkrat, odgovori po vesti in poštenju!

Dana. Saj ga nimam.

Vözma (zgaane papir in ga spravi. Nato vstane in se z bodečimi očmi ozira po sobi. Pogled mu obvisi na ognjišču). Pogasite ogenj, upihnite luč, preden ležete! Če se vrnem in najdem... (Prilčno.) Ali ste kaj večerjali nocoj?

Dana. Nekaj malega je bilo.

Vözma. Toplo?

Dana. Skuhala sem.

Vözma. Ne diši ravno po pečenki v tej kuhinji. Če bi vam zmanjkalo, domala zmanjkalo vsega, mi povejte! Kos mesa imam za vas vedno. (Odide.)

Otroci počasi prilezejo iz skrivališč.

Božo. Ali je šel?

Vule. Še se čujejo koraki.

Dana. Poglej, ali je na dvorišču!

Vule (se vzpne na okno). Ni ga več. — Meso je ponujal. Ali ste slišali?

Božo. Pasje.

Vule. Dobro bi bilo, na ražnju pečeno, dehteče...

Dana (odpre vratca in si dvigne Fija v naročje). Prav zdaj ti je šlo za kožuh, na življenje in smrt ti je šlo, Fijo! Si li videl zanko, zanko na dolgi žici? Ali jaz te ne dam. Lej te roke! Osuše naj se, če te izpuste...

Božo (potrese Kebo). Zbudi se, zbudi... Saj so šli.

Keba. Otročiči, spat... mraz je pri vas... Mraz in bolezen.

Dana (se domisli bolnika). Ju, Borko! (Hiti v kamro ponj. Ko ga na roki prinese spečega.) Kak si mi ti, najmlajši moj? Keba, ali je to bolezen?

Keba. Bolezni so črne, so bele, so rdeče... Najhujše so rdeče... Jutri bomo videli. Spat ga spravi!

Dana (odnese otroka na levo).

Božo (otrokoma iz sosesčine). Ali ne gresta domov?

Keba. Saj si slišal, da je bolezen tam — kam ju podiš?

Dana (od leve). Ostanita, kjer sta.

Dana spravi otroke spat. Na odejo, razgrnjeno po tleh, položi najprej tujca, ki se jima že zelo dremlje. Božo ji pomaga. Nato ležeta soseda. Naposled Božo. Keba se odpravlja.

Dana. Ostani še, Keba! (Prešteje otroke.) . . . šest, sedem. Vsak dan jih je več! (Leže na slamnico in se zagleda v strop.)

Keba. Kaj ti bom?

Dana. Ah . . .! Tak je le bolezen tam . . . In ti, Keba, si to vedela. In ti, Keba, sploh gluha nisi . . .

Keba (upihne svečo. Nato postrga žrjavico na kup in jo zastavi z opekami). Žrjavico ti pustim, Viharno je zunaj in soba se bo shladila.

Dana. Ko sem danes stopila iz hiše, je na ulici stal gospod in je gledal za menoj.

Keba. He?

Dana. Kje si? Stopi k postelji; tako . . . trenutek še postoj, da zaspim! Trudna sem . . . In ko sem se ozrla, je še vedno stal in je gledal za menoj. Lepe oči je imel. To je bil — on . . . (Zaspi.)

Plebanus Joannes.

Bratom, ki jih še ni doma! — Dr. Ivan Pregelj.

V.

Jurij Štampa je stopil hrupen v kuhinjo k Magdaleni. Zdravi obraz se mu je svetil v dobrodušnosti. Mož je klical:

»Kirjelejsom, Magdalena! Res je, še živiš. Pa od kje si to tolščo vzela nase, ti nesrečno dekle! Kam je šla tvoja deklinška vitkost, tvoj obrazek, tvoje lice, ki sem te vanj ščipal, kadar ni bilo brata. Hahaha. Kaj te bo sram? Nič preveč ni bilo. Hej, boš pokazala, če še kaj znaš. Veš, mladi zarod ni za kuho. Poslušaj! Ali imaš kaj netopljenega masla?«

»Tri funte, gospod.«

»Stopi ga, da bo za máselnik. Pa presoliti ne smeš.«

»Ne bom!«

»Potrudi se,« je menil Štampa pokroviteljsko. »Velik gospod sem, pa še dedoval sem, hudičevo veliko sveta sem dobil na Kobariškem. Same meje je za dva očenaša. Le poslušaj: od Kravjega griča na Kal, od Kala na Lastovčič, od Lastovčiča na Beli potok, od Belega potoka do Velikega kamena, kjer so trije križi vsekani, od Velikega kamena na Podolnico, s Podolnice do Studenca romaric . . . Zdaj veš?«

»Vem, gospod.«

»Jaz ne,« se je zasmejal mož in odšel z vikarjem v sobo vesel svojega novega dovtipa:

»Mejo Tolminec in Čedajcev sem ji naštel, pa je vse verjela.«

Vikar mu je prikimal. Oni je vprašal:

»Ali se še pravdajo zanjo?«

»Še,« je odgovoril vikar.

»In se še bodo,« se je smejal Štampa, »Ložani in Sedlani. Pa jaz se ne bom. Moj svet leži, hvala Bogu, tostran.«

Važno si je vihal košate brke in izpulil siv las.

»Odkdaj sem siv?« se je začudil.

Vikarju je šinilo skozi glavo: »Še v tem je podoben bratu, da ne sme pomisliti na starost in smrt.« Ko pa je zopet pogledal v vesele gostove oči, je zaključil drugače: »Kaj še! Nečimurnega bi se rad delal. Pa mene ne boš preslepil. Mar ti je, kakšen si, saj ne maraš za babe.«

V pogovoru jima je minila ura. Tedaj je prišla Magdalena pogrinjat. Ž njo je vstopil Peter.

»Studiosus almae Antenoritarum,« je dejal vikar. »Hej,« je vzkliknil Štampa, »socius mihi! Collegium je popoln. Gospod duhovni oče, začnimo! Venite apotemus!«

* * *

Potem ko je bil Jurij Štampa udobno legel v lesenem naslonjaču nazaj, je mežikal nagajivo v vikarja in začel nosljati, kakor da se dramí:

»Ulpianus, libro primo de justitia et jure: est jus appellatum a justitia.«

Poredno je ošvrknil s pogledom dijaka, ki je bil povetil glavo v žalostni slutnji, da mu je veseli gospod nevaren. Kratka tišina se je odprla v strašno globel, nad katero je utripalo nemirno dijakovo srce. Hipoma je vprašal Štampa:

»Quales sunt fontes juris non scripti?«

Mladenič se je glupo nasmehnil:

Dediči nebeškega kraljestva.

Sanjska igra v treh dejanjih. — Stanko Majcen.

Drugo dejanje.

Vse kakor na koncu prvega dejanja. Noč. Žrjavica na ognjišču še tli. Zdajci ta žrjavica zatli živahneje, sinja svetloba se jame prelivati iz nje in se širi po prostoru. V svetlobi se natanko tam, kjer je na koncu prvega dejanja stala Keba, razloči postava žene, v sivo ruto ogrnjene, zelo utrujene, z obrazom preoranim in bledim od naporov. Žena stoji ob vznožju postelje in nepremično in dolgo gleda Dana.

Dana (v snu). Majka, ali si ti?

Žena (molči).

Dana (odpre oči in se vzpne na postelji). Ti si, majka!

Žena. Preromala sem tisoč ur, bila sem se s trnjem in goščavo...

Dana. Ali ti je dobro tam?

Žena. Trdo je pod zemljo. Čakam na vstajenje.

Dana. Ali te Bog še ni poklical?

Žena. Pojdem k njemu, ko očistim srce ognja, ki žge v njem. Kje je deca?

Dana. Božo leži tam.

Žena. In Borko? Od grudi so mi ga odtrgali, iz srčnih vlaken so mi ga izkopal...

Dana. Borko ti je bel ko ovčje runo, rdeč ko jabolko in zlat, vse zlat ko mlado solnce. Ali Borko je bolan.

Žena. Lej, te rane... vihar mi je bičal lase, na kolena sem padala... tisoč ur in ena: samo da vas vidim in da vam sporočim svojo skrb. Ali ste živi, ali ste zdravi, ali naj izkopljem srce in vam ga dam? To je tisti ogenj, ki ne ugasne in ki moram v njem zgoreti, da me Bog odreši.

Dana. Odkar si nas zapustila, sem jim majka jaz.

Žena. Daj jim kruha, če so lačni, napoji jih, če so žejni, in če zbole, ne gani se od njih!

Dana. Znašam jim kakor sraka. Ali kako naj se vedem, če vprašujejo po njih?

Žena. Ne obupaj! Pri tebi bom, kakor je daleč. Zdaj moram iti.

Dana. Ostani, posedi malo!

Žena. Dolga je pot in ura je prišla. Zdrava deca!

Žena izgine. Prostor se je med tem toliko osvetlil, da se dobro razloči vsaka stvar.

Dana (se zave popolnoma in prestrašena sede na rob postelje. Pred hišo koraki). Kdo je zunaj?

Sestra Ana (vstopi taka, kakršna je odšla iz te sobe v prvem dejanju). Ah, ljubi otrok, zopet sem tu. (Vrže rokavice na mizo.) To je nesreča! Polkovnikovo dekle je zbolelo. Tisti kodrolašček — kakor bel oblak je plaval med nami — leži, nezavesten leži in gori ko škrlat. Mati bega ko brezumna. Veš, da si nisve ravno dobri. Ženi, kakor medve, ne mislita v vsem enako. Zgodi se celo, da se sovražita... Ampak zdaj se mi smili.

Dana. Tudi meni se je zdela dobra žena.

Sestra Ana. Otroka so ji seveda vzeli in so ga prepeljali v bolnišnico. Zdravnik ne pusti nikogar blizu. Bolezen je zelo nalezljiva in se bliskoma širi po mestu. Žena blodi po ulicah in kliče otroka, kakor koklja pišče...

Dana (živo). Zares, kakor piščanec je bil ta otrok!

Sestra Ana. Ne, ne, ne... krivi ste vendarle tudi vi. Otrok se je okužil tu. Pri tebi je nekdo bolan.

Dana. Borko je bil snoči zelo vroč in glava ga je bolela.

Sestra Ana. Glej, in tega nisi povedala. Nam o tem nisi rekla besedice. To je, kar ti očitam. Veruj mi, da te zagovarjam, kjer morem, saj sem zategadelj tu. To je pa reč... ki ni v redu.

Dana. Gospa... sestra Ana, na Borka pazim, kar se dá. Iz rok dati pa ga ne smem.

Sestra Ana. Če je otrok bolan, moraš javiti. Zdravniki ga bodo preiskali, sestre mu bodo stregle. Dokler je otrok zdrav, si mu ti najboljša mati, to rada priznam. Bolezen pa je nevarnost za vse.

Dana. Otroka ne morem dati.

Sestra Ana. Javiti bi bila morala, da je bolan, vse drugo je naša skrb. Snedli ti ga ne bomo, če se že bojiš...

Dana. Ne morem.

Sestra Ana. Pomisli, kolik udarec! Pobegne iz stanovanja, blodi po ulicah in izprašuje ljudi.

Dana. Vendar ga bo našla. Pomažala si bo.

Sestra Ana. Tu ni pomoči. Kar se storiti dá, bo storil zdravnik.

Vihar sune v hišo. Trenutek za tem od zunaj seže v okno roka, kot da tiplje za kljuko. Šipa zazveni. Vrata se odpro, na podboju sloni polkovnikova žena taka, kakor je stopila v to sobo v prvem dejanju. Le razoglava je, močno vzbunjena in blodna. Na prsi stiska roko z žepnim robcem.

Polkovnikova žena. Dana, prijateljica ...

Dana. Tu sem, gospa.

Polkovnikova žena. Ali je pri tebi moj otrok?

Tu ... tu ... sem ga še imela. Za roko sem ga držala in potem je izginil. Izgubil se je in ga ni. In nihče ne vé in ne pove, kje je. Ah, da se ga spompim! Tam zunaj sem ga dvignila iz voza — joj!

Dana (ji ponudi stol). Čula sem o tvoji nesreči.

Polkovnikova žena. Ti me vsaj razumeš. Komaj sva se spoznali, sva se razumeli, kaj ne?

Dana. Le kratek hip sva se videli.

Polkovnikova žena. Zato sem prišla k tebi, ker si edina, ki vse veš. Veš tudi, kje naj ga iščem.

Dana. Otrok je bolan.

Polkovnikova žena. Zakaj me ne puste k njemu, če je bolan? Ali nisem mati?

Sestra Ana. Gospa ... Gini je v varstvu zdravnikov in sester.

Polkovnikova žena. In moj mož je krut.

Sestra Ana. Ta mož ima skrbi. Otrok in žena mu ne moreta biti vse.

Polkovnikova žena. Da, da ... vse moje drage obleke, ves moj lišp ... veselice in slavnosti, ki sem jih morala imeti. (Vzvalovano.) Proč cunje, ničmurnost grda, do srca mi segaš! Kako to žgel! (Si trga bluzo z života, puli nakit iz las, uhane iz ušes.)

Sestra Ana (se obrne stran). Ne morem je gledati ...

Polkovnikova žena (ekstatično). Nečistnica sem bila ... Tu so moje žolte strasti, tu moji črni grehi ... nâ! Sodite me, pohodite me, potepajte me! ...

Sestra Ana (skrivoma Dani). Ali imaš kozarec vode, malo prigrizka? Blodni ljudje se včasih pomirijo, če dobé kaj pod zobe.

Dana. Tu je ostanek jabolka, ki smo ga snoči dobili od Gini.

Sestra Ana. Ponudi ji ga ti!

Dana (se po prstih približa polkovnikovi ženi in ji ponudi jabolko).

Polkovnikova žena (sede, mirno vzame ponudeni ji kos in vgrizne vanj. Nasmehne se in je vsa dobra). Vidiš, lačna sem bila ... Ali si tudi ti kedaj lačna?

Dana. Tudi.

Polkovnikova žena. Tako obleko bi rada, kakor je tvoja. Krilo od krp, jopico izprošeno. Bosa bi rada hodila po ulicah kakor ti: Dobri ljudje, dajte kos kruha za mojega otroka!

Dana (jo potreplje po roki). Treba ti je tega!

Polkovnikova žena (odmakne roko). Ali se ti nič ne studim? Te roke, ali niso s kačami ovite? Ali ne vidiš, da sem vsa razjedena od črvov? Golazen

mi zasleduje peto, kamor stopim, je črna slina. (Ponoven izbruh.) Trgam, trgam, ne odtrgam skorje, ki lepi na meni. Ob skalo moram tolči z glavo tako dolgo, da se odpre ta skala in me pogoltne. (Blazno trga, kar ima na sebi, pada na kolena in buta s čelom ob tla.)

Dana (prestrašena pogleda sestro Ano).

Sestra Ana. Tu ni leka.

Dana. Toplo olje, pravijo, na rane, na sence kis.

Sestra Ana. To so druge bolečine.

Skozi zid se začuje kot iz precejšnje daljave otroško petje in ples. Otroci kolujejo:

Mi bi radi malo Gini!

— Pa ne dam je možu.

Če ne daš je sama,
vzamem si jo sama.

Polkovnikova žena. Slišiš, da me kliče ... Tja, za tistim glasom ... tu, po teh sledih. (Vstane.) Ah, kako sem trudna ... (Pesem utihne.) Ali je z vetrom prišlo, ali se mi je sanjalo? Moram dalje. Strašna je zunaj noč, v čevelj se mi je trn zadrl. (Se nasmehne.) Še spoznala me ne bo ... (Skrivnostno.) Ali so ti te stopinje znane? Pripovedujejo, da so stopinje po mestu, ki jih nihče ne pozna. Sladko duhte in kakor mesečina trepečejo ... Lej ... Lej ... (Odide po nevidnih sledovih skozi vrata.)

Sestra Ana (odpre okno, vzame svečo z mize in ji posveti skozi okno).

Dana (je med tem stekla na levo po Borka. Ko se vrne, sede ž njim na posteljo in ga ogleduje od vseh strani).

Sestra Ana. Padla je ... Še na pot ne gleda: vse čez drn in strn.

Dana. Kako, da nisem spoznala te boleznj? Če bi bil bolan, bi vendar jokal.

Sestra Ana. Premalo si gledala nanj. Oči imaš kdovekje. Nevarnost pa je taka, da se pri samem dotiku okužiš.

Dana. Kako mu naj strežem, če ga ne smem prijeti?

Sestra Ana. I, saj pridejo ponj!

Dana. Iz bolnišnice?!

Sestra Ana. Vprašaj kot »iz mrtvašnice?!«

Dana. Nihče se ni vrnil od onod.

Sestra Ana. Ti to najboljše veš.

Dana. Otroka ne dam, ker ga dati ne morem. — Kedaj, praviš, pridejo ponj? Ali mi ga pomagaš skriti?

Sestra Ana. Pojme imaš, dekle! Tu v teh kotih se je kuga zakotila. Odtod se je razširila po ulici, po kvartu in je udrila v mesto, v najbogatejše hiše ... Saj že vsi vemo in dobro je, da vemo, kje je gnezdo ...

Dana. E, ali si zato prišla?

Vstopi Keba s kopico otrok. Tudi Gini je med njimi. Keba je oblečena kakor v prvem dejanju. Kadar se okrene ali skloni, izpod vrhnje obleke zažari škrlatna spodnja. Otroci imajo rdeče vence na glavah.

Keba (postavi otroke v kolo). Tako, deca — igraymo še Danici en komad! Ampak mir in red in ne spakujte se! (Dani.) To ti je srbež, mrgoli in gomazi ves dan, saj več ne vem, kako bi ga ugnala! (Otrokom.) Tisto bomo kolovali... (Sede in dvigne roko.) ... tisto povito — (Fantiču ki se postavi za vojarina.) O, ti pa že ne! Tretjič si danes na vrsti. Pusti Gini, snežinko!

Otroci (vprek). Gini naj vodi, snežinka!

Gini (stopi kolu na čelo. Sijajna in bela je kakor v prvem dejanju).

Dana (sestri Ani). Gospejin otrok, pogledjte vendar!

Sestra Ana. Kanja taka, zares je ugrabila pišče!

Keba (zamahne in zapoje, kolo koluje).

Mi bi radi malo Gini!
— Pa ne dam je možu.
Če ne daš je ti,
vzamemo si jo sami.

— Pojdi, pojdi, moja hčerka,
skoro vrni se:
suha hruška se razcvete,
tákrat vrni se!

— Zbogom, zbogom, moja majka
in vsi verni slugé,
ker ste me dali —
kdo pojde z nami?
Hindr, handr, žumbr.
žumbrska družina.

Otroci kolujejo sprva počasi, na »hindr-handr« vojarinka kolo povije in kolaši se naglo vrte v povitku.

V sobo stopi polkovnik, nekaj korakov za njim v o j a k. Polkovnik je vzburljen, odtrgan, pogled mu bega od osebe do osebe.

Ko Keba polkovnika ugleda, zažabi Gini, jo skrije pod ruto in hiti ž njo ven, tiščoč otroke pred seboj.

Polkovnik (izprva kot da sestre Ane ne spozna). Ne, ne, ne... tako ne pojde! Ona je sicer tukaj, ali kdo je odgovoren? In kakor sem rekel: po tri in tri kvartirje vkup. Rajonirati se mora kvart, sem rekel... Če postavimo kordon, smo na varnem vsaj mi... Le kje dobim ljudi? Moja žena...

Sestra Ana. Čez glavo imate poslov, gospod polkovnik...

Polkovnik. ... Civilist ali vojak, nihče ne sme čez črto. Kdor je v kužnem okraju, ne sme in ne

more ven. Pokažem jim, vso svojo odločnost jim pokažem... Pred pol ure me je poklical guverner: i to ni karsibodi! Tudi on ima obitelj v mestu. Zastavil sem se mu sam: prva žrtev v vojaških obiteljih — Ta bi bila lepa... (Z roko na sencih.) Bum!...

Sestra Ana. Vaša soproga —

Polkovnik. Da, da, zgodilo se je. Prosim, ne verjemite vsega! Otroka sem dal na tihem prepeljati v bolnišnico, njo sem zaprl v stanovanje. Upam, da sem s tem prestregel govornice... Razširjajo pa se po mestu najgorostasnejše vesti... Tedaj kordon... In tu nekje se je bolezen začela... Če ji pridemo do živega, jo zatremo na mestu. Zdravnik ne sme odnehati. Sicer pa sem sklenil, da se ne bomo oklevali. Če je položaj sumljiv, zapremo predmestje in — apno čez!

Sestra Ana. Ženska sem...

Polkovnik. To je škoda. Potrebujem pa moškega. Ne zamerite, da sem odkritosrčen. V tako težkih časih —

Izza omare, kjer je sedel neopažen, se sproži v sobo V o z m a. Nenadno, kot da je vzrasel iz tal, stoji pred polkovnikom. Oblečen je kakor v prvem dejanju.

Vôzma (pozdravi po vojaško in se odkašlja). Gospod načelnik, javljam, da sem na razpolago.

Sestra Ana (odreveni). Ah!

Polkovnik. Sijajno! Ravno me je prešinila misel... Ali veste, v katerem okraju smo?

Vôzma. V četrtem.

Polkovnik. Dva sta pred nami, trije na levi. Izročam Vam začasno oblast v tem kraju, oblast nad življenjem in smrtjo — razumete? Vse civilno prebivalstvo Vam je podrejeno. Vršite svoj posel po vojaških predpisih. Vsako jutro ob osmih sporočite število obolelih in mrtvih. Nihče ne sme v mesto. Prehrano uredim pozneje. Ko dospo desinfekcijska sredstva, Vas obvestim. Pričakujem vestnega službovanja in točnih poročil.

Vôzma. Zanesite se name!

Sestra Ana (prestreže polkovnika, ki odhaja). Dovolite besedo! Tu ste ukrenili nekaj, čemur moram oporekati. Preko moje osebe, ki mi je poverjeno varstvo...

Polkovnik. Ne morem... ne morem... Vojno stanje... ženska nima besede... Saj vidite, da gre za nas vse...

Sestra Ana. Ampak moj delokrog... ki mi je očrtan in ki mi je izročen črno na belem. Saj še nisem imela prilike, da bi pokazala vso svojo sposobnost. Tam, kjer bi jo bila lahko, so me izpodrinili. Gospa soproga naj Vam o tem pripove-

duje ... Ne očitam ji ničesar, rečem le, da sem vendar že enkrat na vrsti ...

Polkovnik. Vaš delokrog ostane nedotaknjen. Kar se pa zaslug tiče, Vas zagotavljam, da bom storil vse ... (Odideta.)

Vôzma (se nekaj časa oblastno ozira po sobi. Nato si okolnostno izbira stol. Nato sede. Otroci so se poskrili, Dana se z izpremenjenim obrazom umakne do stene, Vôzmi nasproti). Zdaj veš, kdo sem?

Dana (brezglasno). Da.

Vôzma. Na življenje in smrt, je rekel gospod načelnik.

Dana. Da.

Vôzma. To je seve skrajno sredstvo. Toliko, da se razumemo ... Zdaj pa sédi tja, da te nekaj vprašam.

Dana (sede na posteljo).

Vôzma. Tam pod ognjiščem — nisem pogledal tja in ne bom — tam imaš psa.

Dana. Nimam ga.

Vôzma. Če bi vprašal to-le negódo, ki noge izpod slamnice tišči zato, da bi je ne videl — ta bi pač vedela, á?

Dana. Božo!

Vôzma. Prikaži se le, saj ti nič ne pomaga.

Božo (se skobaca izpod postelje in se strahoma zravnava. Tudi njemu je do duše tesno).

Vôzma. Kje ima Dana psa zaprtega?

Božo (se ozre najprej na Dano, potem na Vôzmo in pokaže pod ognjišče). Tam.

Vôzma. Vidiš, da se je izkazalo! Saj sem vse od kraja vedel. Saj ti je v očeh zapisano, da lažeš. Izkušal sem te trikrat. Četrtilič si zakrknjena kot prvič. O, ne vprašam po bratcu, ki ti v kamri bolan leži, ker dobro veš zanj. Vprašam le, zakaj si se tako malo brigala zanj, da je zbolel? Ali ne zato, ker ti je ta žlahtna živalica bolj pri srcu nego rodni brat?

Dana (povesi glavo).

Vôzma. Ali ne zato, (patetično) ker si zapustila ozko stezo pravične ljubezni in si krenila na široko cesto opičje ničemurnosti?

Dana (sklone glavo še niže).

Vôzma. Taka stojiš pred mano in nič ne tajiš ... Izpovej se!

Dana (molči).

Vôzma. Kje ti je deca?

Dana. Tukaj so.

Vôzma. Postavi jih v vrsto!

Dana (postavi pet otrok v vrsto).

Vôzma. Kje je šesti?

Dana. Tam notri leži.

Vôzma. I no — in sedmi?

Dana (se okleva).

Vôzma, Brž! Saj si jih snoči sama naštela toliko.

Dana (prinese psa izpod ognjišča).

Vôzmi (se razleze obraz v širok smeh). E — ali nisem rekel? Tedaj ta je moj, to veš. Pravica mi je nanj.

Dana (s psom v naročju pred Vôzmo).

Vôzma. Da, da ... Moj je in vzamem si ga. Toda počakaj! Nisem zgolj tisti pesun, za katerega me imaš, temveč tudi nekaj boljšega, namreč od gosposke postavljen, da delam red med ljudmi. Zato prepuščam tebi, da ga izbereš. Tistega namreč, ki mi ga misliš dati, da ga izbereš ...

Dana. Ali kateregakoli?

Vôzma. Enega za vse.

Dana (pogleda najprej otroke, potem psa in nato še enkrat vse po vrsti in se ne more odločiti). Če mi jih vzameš vseh sedem, dati ne morem nobenega.

Vôzma (zmagovito razkoračen, škriplje z zobmi od zabave). Ali zdaj vidiš, kje si? Tako sem položil past, tako si stopila vanjo. Zdaj vem, da ti gre za psa. Zdaj vem, da celo ugiblješ, kako bi si to nečedno kuže odkupila z bratom! Po bolnika, ki ga neumna kakor si, skrivaš pred oblastjo, bodo prišli iz bolnišnice. Tega ti niti razlagal ne bom, da je tam bolje zanj. Psa pa poberem jaz, kakor je predpisano, in zato, da se boš kremžila za dva.

Polkovnik (v vratih). Ali zdravnika še ni?

Vôzma (pozdravi po vojaško). Gospod načelnik, javljam ... prvi prestopok predpisov. Komaj ste obrnili hrbet — evo ga! Ne javljajo bolnikov. V tej hiši, v tej kamri leži bolan otrok. Kdo vé, koliko jih je že okužil. Skrivajo ga. Če bi ne bil slučajno — in ker vem, da ni vse v redu — nekoliko bliže pogledal v ta brlog, živ krst bi ne bil črhnil besede. In to delajo dosledno.

Polkovnik. Tu, v tej hiši ...?

Vôzma (presune Dano z očmi). Prepričajte se sami!

Polkovnik. Sam hodim v to hišo, rabim jo kot nekak poluraden prostor, odkar me sili dolžnost, da sem na mestu ... Ali nista žena in otrok ...? (S povzdignjenim glasom.) Vršite svoj posel, Kenda, predpisi so izdani. Nimam časa, da se brigam za vsak slučaj posebe. Tudi Vi ste odgovorni ...

Sestra Ana (v sobo). Po mojem mnenju, gospod polkovnik — pregledala sem vse hiše v okolici — ni za izolacijo primerna nobena. Ostane, kakor sem rekla, ta edina.

Polkovnik. Pa saj tu jo imate, kugo. Prav v tej hiši leži bolnik. V neposrednjem stiku z njim ste ves dan. Tam v sobi!

Sestra Ana (primerno oprezno, a z odločnim poudarkom). To — je — moj — delokrog. Nisem vajena, da mi kdo na prste gleda. Za bolnika vem, pazim nanj in bom vse potrebno ukrenila.

Vôzma. Gospa (se odkašlja) ... da se tako izrazim, tu so predpisi. In tu sem jaz, ki v tem kraju odločam.

Sestra Ana (malodahe iz sebe). To se pravi človeka metati na cesto! Za prvo silo — takrat, ko nihče ni imel poguma, da bi v te luknje sploh pogledal — sem bila dobra. Nasedla sem, ko sem se z vso vnemo posvetila sveti nalogi ... Instanco ... poiščem si instanco, ki bo te nizkotne intrige razkrinkala!

Polkovnik (bruhajoč gnev in obup hkrati). Ali je vojna, ali je ni —

Že malo prej je vstopilo nekaj otrok. Zdaj se v gostih gručah gneto skozi vrata. Tudi starke so med njimi. Izsušene do kosti so si podobne več ali manj. Pojavi se enook neobrit starec, čigar glava zelo naliči mrtvaški lobanji. Odrasli delajo red med otroki. Mire jih in jih teše. Ke ba vstopi med zadnjimi. Zvrste pa se vsi tako, da je prihod skozi vrata prost. Otrokom sije mnogo upanja iz obrazov, v svečanem pričakovanju se ozirajo kedaj na svoje varuhinje, kedaj skozi vrata. Vzkliki v različnih barvah: »Zdravnik, zdravnik, zdravnik ...«

Vstopi zdravnik, oblečen kakor v prvem dejanju. Zelo izmučen je in počitka potreben. Prečuto noč in obilno naporov ima za seboj.

Tik za njim se gnete osem do deset malih otrok, vsi v srajčicah dolgajscih in kodrolasi. Drže se ga tesno in so kot nekako najzaupnejše spremstvo za njim. Med temi otroki je Gini.

Polkovnik (še vzmahnen). Mislil sem, da bomo čakali še pol večnosti

Zdravnik. Snoči sem odšel iz te hiše in nisem nikjer počival.

Polkovnik. Pričakujem točnejšega službovanja! Napnite prsi, zravajte glavo in strmo, strmo! Naša posadka je ogrožena, treba varstvenih odredb. To je poglavitno sedaj, obče človeška čuvstva si hranite za boljše čase!

Zdravnik. Samo ti roki imam, bolnikov pa je sto.

Polkovnik. Opozarjam Vas na Vaše razmerje do naših oblasti. Zdaj ste v naši službi. Zdaj smo gospodarji mi ... odgovorni mi ... in kadar Vas potrebujemo, nam morate biti na razpolago, dan in noč, ob vsaki uri. Taka je vojaška služba. Svoje ljudi si lečite, kolikor Vam drago, o svojem času.

Zdravnik. Kadarkoli ste klicali, sem prišel.

Polkovnik. Zahtevam, da se odzovete klicu neutegoma. Potrojiti moram moči, da zmagam delo, ki mi ga nalaga uprava. Do pozne noči sedim v pisarni, v prvem svitu že jezdim nadzorovat: ali

veste, kaj je to, dan na dan, mesec za mesecem? Prehranjevalne skrbi, nastanitev, policija, podpore, promet — in zdaj še ta epidemija! Če vsak mojih uslužbencev ni brezpogojno s celo svojo osebo na mestu tako kakor jaz, bo polom.

Zdravnik. Tudi jaz služim. Tudi jaz sem odgovoren. Zato: oči v oči. Ali niste nikoli zamujali prilik, da tem malim olajšate bridko usodo zapuščenosti in begunstva? Ali ste res vsekdar in povsod mislili nanje tako, kakor so potrebovali?

Polkovnik. Moj poklic ni otroško varstvo in moj delokrog je ta sablja. Jaz tu ščitim vojskujoči se armadi ledja.

Zdravnik. Ali ste se kedaj ozrli na sirote, ki so se zatele v vaše mesto, zaupno zatele k Vam, ko jim je bolezen podavila matere? Ali ste jim Vi dali te strehe, ali jih hranite Vi, ali jih Vi varujete ognja in nesreče ponoči? Ali ste nanje sploh kdaj mislili, dokler Vam ni doma, na lastno hišo, na lastne duri potrkala usoda? Kje je Vaša hči?

Polkovnik. V svoji požrtvovalnosti sem šel tako daleč, da sem ženo poslal v boj za javni blagor. Moj otrok se je okužil tu. Nemarnost tega prebivalstva, njega neverjetno zaostali pojmi o družabnih dolžnostih, pomanjkanje slehernega socialnega čuta, zakrknjenost, umazanost in lenoba so krivi, da je otrok zbolel.

Zdravnik. Ali poznate to dekle? (Stopi k Dani.) Ali ste jo kedaj videli lačno in golo prosjačiti po ulici? Lejte to mlado mater, ki Vam sega jedva do ramen! Lejte to veliko gospodinjo! S temi rokami hrani in ščiti jih sedem! Ali ste ji Vi kedaj dali — ne zlata, ne srebra, ne priboljška za nedeljo, ne obleke, ne obuvala, ne solnca nebeškega, ki radost in srečo siplje na vse, ne zvezd, rosečih milost in pokoj na trudne oči — ampak tak-le kosček kruha, ki je pal z Vaše mize, za vroči glad?

Polkovnik (plamteč). Kenda, napravite red, udušite odpor s sredstvi, ki so Vam na razpolago! Z norci se ne bom ukvarjal! (Naglo odide.)

Vôzma. Tukaj namreč ukazujem jaz. In dolgo že gledam ... Gospod načelnik je prepotrpežljiv. Ali poznate svoj posel, ali ga ne poznate?

Zdravnik (roteč dvigne roki proti Vôzmi). Mož dolžnosti in pravice, neizprosni, trdi mož! Kdo hodi od ognjišča do ognjišča, pogaša ognje, zaklepa vrata in stoji pod oknom, da ti mali zaspe?

Vôzma (presenečen vs pogleda).

Zdravnik. Kdo se je prvi zavzel za štiri sto otrok brez zaščite, brez strehe, brez kruha, kdo skrivaj dela svoje delo zato, da bi ne bilo ne polklica ne plačila, temveč zgolj dobro tem malim?

Vôzma (osramočen zamahuje z roko).

Zdravnik. Ali nisi ti tisti, ki je doslej sleherno kosilo delil z njimi, da bi jih ne gledal lačnih?

Vôzma (se razljuti.) Jaz ... jaz ...

Zdravnik. Pojdi svojo pot in stori, kakor je ukazano! Ali vedi, da je sleherni teh malih moj brat in da me nočuješ in štitiš, sitiš in pojiš že trideseti dan!

Vôzma (se skrivaj umakne).

Zdravnik (prime Dana za brado in si nežno privzdigne njen obraz). Ali me poznaš?

Dana. Da.

Zdravnik. Bratec ti je bolan?

Dana (pokima).

Zdravnik. Kako dolgo že?

Dana. Snoči je postal vroč in nič ni bolje.

Zdravnik. Pelji me k njemu!

Dana odhiti na levo. Ko zdravnik hoče za njo, se pojavi ob njegovi strani, klečeč na tleh in stiskajoč glavo v gube njegovega plašča, taka, kakor se je prikazala na početku tega dejanja, Danina mati. Zdravnik jo opazi, a ne reče ničesar. Med otroki iznenadenje, med starkami šepet: »Kdo je to?« »Ali ni mati otrokom?« »Ah, ona je.« »Srce ji ni dalo miru pod zemljo.« »Umrla je pa hodi k otrokom ...«

Dana (prinese Borka, v rute povitega, z obvezano glavo od leve in nemudoma poklekne pred zdravnika. Takrat pokleknejo tudi starke, stavec in večji otroci).

Zdravnik (položi roko na otrokovo glavo in ga poljubi na čelo). Imej ga, ker si verovala!

Dana (vsa srečna ogleduje Borka od vseh strani, ga poljubljuje in srčka in ga bistro odnese med svojo deco).

Pristopijo starke, otroke za roke držeč, in poljubujejo zdravniku roke in noge. Odrasli v ozadju dvigajo otroke in jih mole zdravniku. Zdravnik poklada roke.

Starka. Zahvaljen za to milost, gospod.

Druša starka. Hvaljen in češčen na vekomaj.

Otrok. Tam leže še trije. Vse rdeči so v obraz in bljujejo.

Zdravnik (se skloni h govorniku in ga potrepje po licu). Da, prav ti mi boš kazal pot.

Druš otrok (popolnoma zaupno). Bolan je namreč še eden, pa si nismo upali povedati, ker vsakega odneso in se ne vrne več.

Zdravnik. Tudi ti me boš vodil. Prav do tistega bolnika me boš peljal, da ga potolažim.

Ko se zdravnik okrene, da bi se izvil ljudem iz rok, si utrl pot med klečečimi otroki in nadaljeval obisk in ko se tudi vsi ti utešeni prosilci in srečni potolaženci okrenejo za njim, za njegovimi očmi proti vratom: stoji tam v presunljivo revni obleki, bosa, vihrajočih las, brez lišpa in nakita, s sklonjeno glavo, a velikimi, ekstatično razširjenimi očmi polkovnikova žena. Brez pomislekov, vendar nevsiljivo zdrkne pred zdravnika, ko ga je spoznala, in se mu zgrudi pred noge.

Polkovnikova žena. Ti!

Plašč pade z ram, v snežni halji do peta, ki je za vratom, na rokavih in na spodnjem robu zlato obšita in čez pas prepeta z vrvico, stoji zdravnik sredi množice, oblit od žarke sinjine.

Zdravnik. Kdo si, žena?

Sestra Ana (izozad jo spozna in vije roke). Gospa polkovnikova!

Polkovnikova žena. Iskala sem te povesod.

Zdravnik. Kako si me našla?

Polkovnikova žena. Po tvojih stopinjah sem te spoznala. Daj moji duši mir, reši otroka!

Zdravnik. Žena, ne obupuj! Sladke so tvoje solze na mojih nogah, prva si, ki jih miješ, ranjene in prašne, z balzamom svoje ljubezni.

Polkovnikova žena (razplete lase in otira z njimi zdravnikove noge).

Zdravnik. Hvala ti, žena, za tvoje lase, ki so mojim ranam hladilo ... hvala! Lej, otroka sem rešil! (Poišče v kopicu otrok, ki se ga vedno zvesto drži, polkovnikovo dekle, malo Gini v snežni halji, in jo pokaže polkovnikovi ženi.) Vzel sem ga k sebi. V tej družbi najmilejših prijateljev, ki me spremljajo zvesto in povesod, ne odstopi od mene. Bliže je mojemu srcu kot poprej.

Polkovnikova žena. Ali si name pozabila, Gini?

Gini. Lej roso na mojih rokah, lej moje zlate prste!

Polkovnikova žena. Ali me ne obiščeš nikoli več?

Zdravnik. Pretesen je tvoj dom. Pretemno gori ljubezen tvojega srca. Pusti jo v sijajni večnega solnca, pusti jo v svobodi!

Polkovnikova žena (zdravniku). Zgodi se tvoja volja.

Zdravnik (dvigne Gini na roke in jo nese kakor jagnje). Pojdimo otroci! Še jih je, ki nas čakajo. Dolga je pot — in jutro je blizu.

Zdravnik, za njim starke in otroci v sprevedu proti vratom. Za vrati stoji z glavo pri glavi nepregledna množica otrok, ki čakajo. Vse dvorišče jih je polno. Prebleščeni so od žarke sinjine kakor osebe v sobi. Ko se procesija potmakne, zapoje:

Hosjana, Jezus je med nami!
Poklada roke, zdravi bolne,
napaja žejne, siti lačne,
prijatelj vseh prijateljev.

Drušo kitico pojo tudi otroci v sobi.

Hosjana, Jezus je med nami!
Prišel je in ne pojde.

Od vrat do vrat ga spremljamo,
od vekomaj do vekomaj!

Dana z Borkom v naročju na postelji strmi za sprevedom, sestra Ana pri vznožju.

Svetloba hitro pojema in ugasne. Tema.

Dediči nebeškega kraljestva.

Sanjska igra v treh dejanjih. — Stanko Majcen.

Tretje dejanje.

Vse kakor na koncu prvega dejanja. Rano jutro. Žrjavica na ognjišču je ugasnila. Otroci leže, kakor so ležali na koncu prvega dejanja, in spe. Dana spi na postelji razprostrtih rok, z navzgor obrnjenim obrazom.

Trkanje. Ko se nihče ne odzove, počasi odpre vrata in vstopi Keba.

Keba (se ozira okrog, gre od otroka do otroka, da se prepriča, ali res vsi spe. Nato pobrska po ognjišču in je čedalje bolj nestrpna. Kašlja in se vsekuje, briše mizo in prestavlja stole, da bi koga zbudila).

Dana (prva odpre oči. Pretegne se, sede na rob postelje in se potoglava nasloni na posteljnjak. Ko ugleda Kebo sredi sobe). Ostani, kjer si! Kaj potuješ po ulici!

Keba. Ali sem ti kaj odnesla?

Dana. Prenašaš... iz hiše v hišo prenašaš kakor blato na čevljih...

Keba. Hu, tak veter!

Dana. Ne verjamem ti več, da si dobra. Čemu... čemu le hodiš?

Keba. Za par krompirčkov bi te prosila, pa si tako — (pokaže »ihtava«). Že tri ure sem pokoncū. Deca vrešče in čivkajo kot mladi vrabci. Vse vprek, vse vame: daj, daj! Jaz pa sem stara in nimam.

Dana (se docela osvesti, pusti Kebo sredi sobe in zbeži na levo).

Keba (se nevoljna okrene).

Med tem se dramijo otroci drug za drugim.

Božo (prebujajoč se z laktom udari ob nekaj trdega). Jov!

Marica (prebujena, že sedi na svojem ležišču). Takle še ne vé, kje je, če se zbudi.

Božo. Jezik! Ni še dan, pa že jezik!

Marica (pokaže na tuja otroka, ki ju je v prvem dejanju pripeljala sestra Ana in ki še trdno spíta, držeč se drug drugega).

Božo (vstane in se radoveden približa).

Marica (zbudi še Vuleta, ki tudi pride gledat).

Vsi trije (okoli spečega para).

Marica. Kdo pač sta? Jaz ju ne poznam.

Vule. Ali se ne spominjaš? Snoči smo ju dobili. Dana ju je morala vzeti pod streho.

Marica (pokaže na nekaj svetlega, ki moli spečemu fantiču iz žepa).

Božo. Počakaj! (Opredno potegne za krajec in privleče iz žepa vojaško čepico s svetlim gumbom.)

Vule. Natanko po moji misli je.

Božo (si posadi čepico na glavo).

Prepir med Božem in Vuletom, kdo jo bo imel.

Keba. Ali bosta —! Komaj sine dan, ste si v laseh,

Med tem je nekdo sunil v speča tujca, ki se potoglava pobereta s tal in se med splošnim smehom radovedno ozirata po sobi.

Božo. Na — ali vama je prav?

Vule. Ali sta doma, kaj?

Fantič zgreši čepico v žepu, jo ugleda na Boževi glavi in zajoče. Dekle za njim,

Keba (mireč med nje). Saj sem rekla: jok za večerjo, jok za zajtrk. Kaj drugega si ne zaslužite.

Dana (pride od leve z Borkom na roki. Posadi ga na slamnico in počene predenj). Zdaj povej, ali si bolan, ali nisi, krmežljavček! — Kako mu senci žare, kako vroč je po prsih... ah! Ali si spal? Še govoriti se mu noče... (Borko se vrže vznak.) Zaspal si... ne sem te nazaj. (Odnese otroka na levo.)

Otroci so se med tem umirili. Zdaj sedé okolu Kebe, ki jim nekaj skrivnostnega pripoveduje. Ko se vrne

Dana (in stopi k ognjišču, da bi zakurila).

Keba (živahno pomeni otroke na mnogo obetajoče priprave pod Daninimi rokami, čemur se otroci odzovejo z žarečimi očmi in cmakajočimi jeziki).

Dana (nervozno porivá posodo, stika za drvi, išče vžigalice. Ne da bi se ozrla). Kako je danes pri tebi tam, Keba?

Keba. I, kakor je.

Dana. To ni tako. Natanko moram vedeti. Snoči so trije ležali.

Keba. Saj pravim, da je bolezen...

Dana. No, in —?

Keba. Rdeča bolezen neka...

Dana (nestrpno udari s polenom ob ognjišče). Če te vprašam... ne spi! Če te vprašam na življenje in smrt, ne brodi godlje! Ali so živi, ali so mrtvi?

Keba. Taka si, kot da so te z iglami pikali vso noč.

Dana. Kje se je vzela ta bolezen?

Keba. Saj veš, kaka je deca. Pride ponoči kdo vé odkod, sede, leže, je in spi — da je le streha, da je le na suhem in na toplem in pri ljudeh. Pride in ostane. In ne gre nikamor. Ali jih boš odganjala, begunce?

Dana. Posebe naj gredo.

Keba. Kakopa. Deca je deca. (Otrokom.) Kaj ne, veseli smo, da smo skupaj? Saj nas ni toliko — živih.

Dana. Zdaj povej, kako je z bolniki!

Keba. Na vse zгодaj so jih odpeljali.

Dana. Vendar?

Keba. Voz je prišel ponje, kakor za mrliča.

Dana (vzdihne).

Keba. Kaj pa tudi je tak otrok štirinajst dni? Sreča, če pride do hiše, kjer ravno kuhajo. Ali mu kak vojak dá kruha na poti... Če ga namreč dá, če je tako dober in sam ni lačen... Ej, svet, svet... Zato pa pravim, dokler smo tu in nam takle krompirček topel —

Dana (izpusti vse iz rok in obupna sede na posteljo). Saj ga nimam... saj ga nimam. Kaj mamiš deco in jo pripravljajš — nimam ga. Iz rokava ga ne morem iztresti!

Keba. Snoči še je bil.

Dana Pojedli smo ga.

Keba. Jeh, jeh...

Tuji fantič. La - ačen!

Dana. Napravila se bom in bom šla. Za kosilo bom morala nekaj dobiti. Mogoče bo tudi za večerjo. Obljubiti seve ne morem ničesar. Tudi vama ne, ki sta prišla šele snoči in sta gotovo zelo lačna...

Vstopi sestra Ana, par korakov za njo vojak z zvezkom.

Sestra Ana (vojaku). One tri črtajte! Sprejeti so v bolnišnico in nas nič ne brigajo. (Ugleda Keba.) Ti mi pa kar izgini! Ne trpim, da laziš iz sobe v sobe in sprevaš otroke... (Vojaku.) Kje stanuje?

Vojak. Številka 8.

Sestra Ana. Tedaj — prosim vljudno!

Keba (z zločestim pogledom). Saj grem... saj grem... spaka gosposka! (Odide.)

Sestra Ana. Ali ste zdravi, otroci?

Dana (dvomljivo prikima).

Sestra Ana. Malo prijaznejša boš morala biti z menoj, Dana. Ko sem snoči pregledovala begunske kvartirje, sem na treh mestih našla škrlatico. In bolezen se širi. Potrebovali me boste... Nadalje ti povem, da bom najbrž prevzela — samostojno — vodstvo begunskega okraja. Prihajala bom vsak dan. Ne želim, da me sprejemate s takimi obrazi... Stanovanja v soseščini sem danes zjutraj preuredila po svojem okusu. Bolnike smo izločili... Dà, dà, mala trmoglavka, vdaj se v novi red. Dobro ti bo... (Vojaku.) Vi nadaljujte seznam, vsak otrok dobi številko. Jaz pa malo pogledam po teh prostorih. Tudi tu bom mnogokaj predru-gačila. (Z milostnim pogledom povabi Dana, da ji sledi.) Ali še imaš vseh sedem? (Odide na levo, Dana ostane na pragu.)

Otroci se umaknejo pred vojakom, ki je sédel za mizo, razgrnil zvezek in vzel svinčnik v roko.

Božo (Dani, dočim vojak izprašuje). Utaji ga, če moreš! Ne pusti ji, da stika po kamri! Kaj pač išče?

Dana (prislušne na levo).

Božo. Samo, da ga ne odneso.

Dana. Prosim te, molči.

Vrata se potihoma odpro, v sobo stopi polkovnikova žena. Oblečena je kakor v prvem dejanju.

Polkovnikova žena (Dani). Da me prav razumeš. Prebežala sem. Kordon že stoji in vojaki nikogar ne puste čez črto.

Dana (ji z veselim obrazom hiti naproti).

Polkovnikova žena. Ali si vesela mojega obiska? — Tedaj prišla sem, ker sem snoči prenašlo odšla. Poslovili se nisva snoči... Tudi si se mi menda smejala.

Dana. Nobenega povoda nisem imela, da bi se bila smejala.

Polkovnikova žena. Dà, dà, nobenega povoda nisi imela, da bi se bila smejala. Vendar se mi zdi, da bi se bila lahko... Rada priznam, da bi se bila morala... (Nestrno vojaku.) Pojdite ven! Kaj delate tu? (Vojak proti vratom. Mileje.) Če ste že zunaj: pod oknom stoji košara, postavite jo v sobo! (Vojak odide.) Prevelika si in preveč razumeš, da bi te ne posilil smeh, ko gledaš, kaj se dogaja... In vendar je vse tako važno, zame in zate važno... (Vojak prinese košaro in jo postavi k ognjišču. Dana radovedna motri košaro.) Tam niso skrivnosti, tam je nekaj povse navadnega. Tudi vsaki drugi ženski bi prišlo na um, zlasti, če ji ničesar ne manjka, kakor meni...

Dana. Ali je zame?

Polkovnikova žena (jo prestreže). Ko odidem. Odhajam namreč že.

V vratih na levi se pojavi sestra Ana. Polkovnikove žene se naravnost ustraši.

Polkovnikova žena (jo vidi, a je noče zapaziti). Odhajam namreč že in me menda več ne bo.

Sestra Ana. Tako nevarno?

Polkovnikova žena. Nič nevarno.

Sestra Ana. In višje vodstvo... Smernice celotnega podjetja... pregled nad vsem?

Polkovnikova žena. Nič takega. Odklanjam vsako priznanje zdaj in Vas le prosim, da z vso vnemo, prav z vso vnemo nadaljujete delo. Pojasnila so nepotrebna.

Sestra Ana. Saj to sem hotela od vsega pričetka.

Polkovnikova žena (z užitkom). In vendar sem prišla. Kraj je okužen, vojaki stražijo ulice — niste me pričakovali, zanesli ste se na to, da ne pridem, in vendar sem tu. Ker sem pokroviteljica, ker sem

nadzornica, ker Vam ne zaupam, ker... ker... Brigala se bom! Tako, zdaj veste! (Dani.) S temi stvarmi pa nikar ne štedi! Pošiljala bom vsak dan toliko, da boš brez skrbi dajala tudi drugim... Za slovo me še spremi do vrat!

Dana (s polkovnikovo ženo proti vratom).

Polkovnikova žena. Kar je na vrhu — je od Gini. (Odide. Dana dolgo gleda za njo.)

Molk, med katerim se sestri Ani vidno vračata zavest zmage in dobra volja.

Sestra Ana (vojaku, ki zapisuje otroke). Ali čutite izpremembo? Še govoriti se ne dá ž njo, tako jezna je.

Vojak (smeje se pritrdi).

Sestra Ana. Kar šla je... Mislim, da smo se je iznebili za vedno.

Vojak (enemu otroku, ki stoje na kupu pred njim). In ti, ali sploh imaš ime?

Sestra Ana. Stojte! Tu notri leži bolan otrok, vsaj sumljiv je. Neprijavljen, kakopa! Da ga ne postavite v seznam! Najbrž ga bomo oddali bolnišnici. (Dani.) Zakaj nisi javila bolezní?

Dana. Zaspan je bil... nič jedel ni...

Sestra Ana (ostro). Tudi slutila nisi ničesar?

Dana (ji s polnim obrazom pogleda naravnost v oči).

Sestra Ana (mileje, kot je nameravala, a z rastočim glasom). Ne razumem te prav... Trmoglava si in se nočeš vdati. Kako dolgo še? Ali naj ti šele razložim, da sem zdaj tu pred - stoj - ni - ca jaz? (Vojaku.) Pokličite zdravnika! Našli ga boste v eni teh hiš ali v ambulanci preko ulice. Skupaj sva danes zjutraj prišla sem. (Vojak odide.) Tu bo poslej sploh vse drugače. Bolnik ne bo ležal v kamri, temveč v sobi, da ga imam pred očmi. Vstajali boste ob petih. Ko pridem, mora biti pospravljeno, tla pometena, soba prezračena... vsaka stvar na svojem mestu. Slepa jo moram najti, če jo potrebujem. In umiti... umiti morajo biti vsi, da se blešče! In kazni bom uvedla. Zdaj niste več prosti in nimate visokih pokroviteljic več — zdaj ste v tej pesti!

Skozi vrata pogleda voznik, teman, top mož s klubom na glavi in bičem v roki.

Voznik. Z vozom sem... Iz te hiše naj odpeljem mrliča.

Sestra Ana. Saj ste jih odpeljali... rano zjutraj tri.

Voznik. Ampak mrliča! Zjutraj sem vozil bolnike.

Sestra Ana. Tu... zdaj... nimamo še nikogar...

Voznik. Zapisano je.

Sestra Ana. Ali ne znate brati?

Voznik (se otrese). Nak.

Sestra Ana (pogleda pisanje). Na številki 11. Pokažem Vam. (Odideta.)

Božo (Dani). Pobegnimo! Zdaj je čas! Ti vzameš Borka, jaz vse druge — če je zdaj ne popihamo, smo izgubljeni.

Dana (grize ustne).

Božo. Kmalu bo prepozno. Ta ženska se ne šali. Odpeljejo najprej njega in potem drugega za drugim.

Dana. Tukaj ostanem in se ne ganem z mesta.

Božo. Koliko sveta smo prepotovali, spomni se! Ali nismo ubežali patrolji, ki nam je bila že tik za petami? To so bili vojaki. Tudi v kordonu so vojaki. Dva skozi vrata, trije skozi okno — na ulici smo in okoli ogle. In nas ne poznajo več... ne razločijo več med ljudmi... Poiščemo si drugo kolibo, lepšo kot to, varnejšo kot to, ki še ni tako na glasu kot ta... Dana!

Dana. S tega mesta se ne ganem, dokler ne vem vsega. Ne bojim se pa ničesar. In vem... vem...

Božo. Kaj veš?

Dana. Ti ne veš ničesar. Jaz pa vem... vem...

Vstopita sestra Ana in zdravnik. Zdravnik je oblečen kakor v prvem dejanju. Pod plaščem, ki ga odloži, nosi belo delavno haljo.

Zdravnik. Nevarnost je precejšnja. Prej bi bili morali obvestiti zdravnika... prej se pobrigati za to predmestje. Otroci niso od včeraj v tej ulici. In taka množica beguncev se vendar zapazi!

Sestra Ana. Ah, ta uprava! Ali poznate odgovorne ljudi? Mogoče so Vam znane celo izvestne soproge?

Zdravnik. Vse te stopnje oblasti in ugleda, ta stremljenja, uveljaviti svoj ubogi nič na vsak način, ta častihlepja, te male in velike občutljivosti, spletke, stranke in razkoli — to vse je tako neverjetno. Človeka da imamo tu, človeka s srcem in obistmi, ne hodili bi med njimi, med temi otroki, kakor zločinci.

Sestra Ana. Tako sem dejala: Rešim, kar se rešiti dá. Pogumno pogledam nevarnosti v oči in se nič ne oklevam... Ali upate, da bom uspela?

Zdravnik. Vi? (Oba na levo.)

Otroci jima slede v daljšem presledku. Ko izgineeta v kamri, pristopijo po prstih k vhodu, gledajo v kamro in nastavljajo ušesa. Dana se spusti na slamnico in čaka.

Božo (pri vratih — Dani). Slekla ga je.

Dana (zatisne oči).

Božo. Brez besede gre to vse ... še Borko je tih. Ali slišiš, Dana?

Dana (se ne premakne).

Božo. Sestra ga drži, zdravnik posluša. Po prsih, po hrbtu ... (Stopi k Dani.) Ampak naj ga imajo. Rešimo vsaj sebel!

Dana. Ali Borka?

Božo. Za golo življenje gre. Borko je bolan. Če mu ne moreta pomagati sestra in zdravnik, ti mu ne boš. Razumi: za golo življenje nas štirih gre. Bežimo mi!

Dana. Tudi ti ostaneš.

Sestra Ana in zdravnik od leve. Otroci se umaknejo, a jima v razdalji slede do vrat.

Sestra Ana. Pravite, da ni nevarno?

Zdravnik. To je splošna bolezen. Posledice potovanja, stradanja, borbe z najnavadnejšim življenjem — skratka bede, ki vsem tem otrokom gleda iz obrazov. Saj imate oči! Hranite, hranite jih, čez noč se pozdravijo. Škrlatice nima.

Sestra Ana. Ali tudi inficiran ni!

Zdravnik. Teža ne morem ugotoviti. Kako daleč se je bolezen razširila, danes še ne vem. Epidemija raste, o tem ni dvoma. Ta otrok pa je zgolj oslabele tako ... (Odideta.)

Otroci okoli Dane, ki še vedno zatiska oči. »Nič mu ni!« »Ali si slišala, kaj je rekel?« »Zakaj ne poslušaj?« »Dana!«

Dana. Saj sem vedela —! (Plane na levo, otroci za njo. Ko se vrne z Borkom na roki in se otroci od veselja prekopicajo po tleh, jezdijo stole, plezajo na ognjišče.) Jaz sama sem vedela, da nisi bolan. Vsi so dvomili, obupavali so, e, bežali so že nekateri — jaz pa sem ostala in sem čakala. Negodnik, duša, solnce jasno!

Božo. Vendar je bilo nevarno.

Dana. In kaj bi dejala majka, če bi te bila pustila? Še enkrat bi bila umrla ... tam daleč še enkrat težko smrt.

Božo. Misliti smo morali na vse.

Dana. Ali bi bila iz groba vstala in te prišla iskat; tisto strašno, strašno pot.

Sestra Ana (z vojakom skozi vrata). Srečo si imela, dekle. Neprijetne posledice bi bila lahko imela tvoja trma. Zate, zame in za vso okolico. Otroku zdaj še nič ni. Zdravnik ni našel nič sumljivega na njem. Pač pa je naročil, da ga neutegoma pokličeš, če treba. Pred nosom ga imaš ... ne prikrivaj ničesar! (Vojaku.) S prehrano bodo namreč največje težave. Toda to je skrivnost. Otrokom jo prikri-vam ... Pustite zdaj vse, morava dalje. (Se odpravljata. Otrokom.) Ali ste zdaj kaj prijaznejši? Ali zdaj veste, kdo je sestra Ana? No ...

Otroci (ji z velikim premagovanjem segajo v roko).

Sestra Ana (Dani). In ti?

Dana (ji trdo gleda v obraz).

Sestra Ana. Tvojih uganek ne bom reševala. Ta stvar bo zame zelo enostavna.

Dana. Zbogom.

Sestra Ana. O, še se vidive! (Odideta.)

Vule (na stolu). »O, še se vidive!«

Keba (previdno odpre vrata). Ali je šla?

Vule. Natanko si videla, da je šla.

Keba. Le kaj bomo jedli, deca? Zopet je dan in vse od kraja je prazno. Še zakuriti ne morem. Dana, ali greš?

Dana. Prav nate sem čakala, lakot.

Božo. Kordon.

Dana. Da se ga bojim?

Božo. Dà, dà, kordon. Vojaki so zastražili ulice. Če nisi poprej marala z menoj, pa zdaj glej, kako in kje boš kaj dobila.

Keba. Sedem želodcev tu, pet želodcev tam.

Božo. In še eden.

Vule. Fija zakoljemo in spečemo.

Dana. Če misliš, da boš sit —

Vule. In če pride Vözma?

Keba. — In če pride tista noč?

Dana. Kakšna noč?! (Odpre okno.) Saj je dan. Se solnce nam zleze čez strehe. (Pokaže na jerbias.) In ali ni pripravljeno?

Otroci se usujejo na košaro. V trenutku je vse razdevano: moka, jajca, kruh, prav tako hitro je tudi razdeljeno, kar se jesti dá. Vsak s svojim plenom v roki.

Glavovi. Mleko, mleko!

Dana (z rdečim trakom, ki je padel iz ovoja, v levem kotu spredaj). Mleko razdelim jaz!

Marica (pred njo). Kaj bo to?

Dana. Ali nisi slišala? Gini mi je poslala spomin za Fija.

Božo in Vule. Fijo, Fijo, še ti si obdarjen! (Prineseta Fija izpod ognjišča, Dana mu zaveže trak krog vratu.)

Božo. Kako je imeniten!

Dana. Zdaj sédite, da vam postrežem. Za veliko kosilo sédite! (Borko, Fijo, Keba in vsi ostali sedejo zapovrstjo. Dana pri ognjišču prelije mleko.)

Keba (Vuletu). Tak ne goltaj scela ... saj vidiš, kako jemo!

Vule. Še peč diši iz njega. Mislim, da je današnji. Ampak kaj je na dnu košare? Na dno nisimo pogledali.

Marica. Riž.

Božo. Ho — ali kaša. Riž gospoda sama rada zoblje.

Vule. Privoščim jim ga.

Keba. Molčimo rajši, da se nam ne zatakne. Kdo je kedaj jedel tak kruh!

Komaj je Keba izustila, plane tuji fantič pod mizo. Za njim tuje dekline in vsi drugi razen Borka. Keba se prestrašena ozre. V oknu se je pojavil V ó z m a.

Dana (pri ognjišču). Ali vam je zavdalo? Še take pojedine —

Vôzma (dolgih korakov stopi v sobo. Oblečen je kakor v prvem dejanju. Vidi samo psa). Tako smo se pogodili: na konec bom to kuže vendarle ugledal. Skrivala si ga dosti dobro, lagala še bolje, ali moje oči...

In kakor je imenitno —

Dana. Ni moj.

Vôzma. Tako.

Dana. Gospodi preseda, vlačiti ga semtertja. In ker so zdaj dan za dnem pri meni, so ga pustili tu.

Vôzma. Gospa Ana?

Dana. Gospod načelnik.

Vôzma (pozdravi po vojaško in se odkašlja).

Dana. Na traku celo nosi ime, da bi se ne izgubil. Gini...

Vôzma (s pogledom na mizo). Odkar tako živite, seveda ne marate več za moje pečenke! Gnusno; kaj? A povem vam, da pride čas...

Dana (mu stisne kos kruha v roko). Na, pa molči! Kaj pride? Saj nič več priti ne more!

Vôzma. Jaz — da sem kedaj odjedal kruh otrokom, samim lačnim — da sem kedaj hodil v goste? Tako potrebnega me nikoli srečala ne boš, da bi se dotaknil te jedi! (Odločno položi kruh na mizo nazaj, zmaje z glavo in odide. Z glavo maje še tedaj, ko odhaja po dvorišču mimo okna.)

Otroci zopet sedejo. Dana urno postavi skledo mleka na mizo in razdeli žlice. Nato si ulovi psa, se ž njim vznak vrže na posteljo in bukne v smeh.

Dana. Tako si ostal cel še ti! Kajpak, sedem jih je bilo, sedem jih mora ostati. In sedmega imam najrajši. Nima človeških oči, ne more povedati, kar bi rad, vendar je ves... ves... moj. (Zamaknjeno.) Moj... moj...

Družina molče zajema jed. Skozi okno prisije solnce in se ustavi prav nad glavami.

Plebanus Joannes.

Bratom, ki jih še ni doma. — Dr. Ivan Pregelj.

(Konec.)

IX.

Na predvečer sedemnajste nedelje po binkoštih je bral vikar Janez: »Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine cum patientia supportante invicem in charitate solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et unus spiritus sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes et per omnia et in omnibus nobis...«

Po tednih silne duševne napetosti, bolne nestrpnosti in »strašne sence hudičeve, ki je duh žalostni in blodni«, je bil vikar to uro našel nekaj tiste sladke sreče, ki ga je prej leto za letom obiskovala vsako soboto po delopustu, ko je razmišljal besedo svojega apostola in iskal domačega izraza za svete skrivnosti. Ta radost svetlega duhovniškega občutja je bila vzrastla vikarju iz zadnje noči, iz sanj, ki jih je videl, kakor da žive:

Poklical je z razpela Križani, ki mu je bil sam vzobličil obraz, in je rekel: »Vikar Jevane! Hlapec

moj!« — »Kaj hočeš, Gospod?« — »Ali vidiš?« — »Ne vidim, Gospod.« — »Ali slišiš?« — »Ne slišim, Gospod.« — »Ali tudi veš ne?« — »Ne vem, Gospod!« — »Siromak si, hlapec moj, Jevane! Mar ni vse, kakor je bilo od začetka sklenjeno? Mar ni vse, kakor mora biti? Zakaj iščeš od leske, da bi dala oreh in od slive, da bi rodila grozd?« — »Gospod,« je prosil vikar. »Težek sem v umu in trd.« — »Trd,« je govoril Gospod. »Nisi razumel, da je zrastle hrast in je prav tisti les, kot v semenu in prav tisti sok kakor v želodu. Vsi so en les! Otroci! Vsi so rojeni!« — »O moj Bog, to je res,« je razumel vikar, »vsi smo meso, vsi smo iz mater.« — »Ali ne bo vsaka mati ljubila svojega otroka? Ali ne bo še tista, ki ga je z gnojno bradavico dojila? Ali ga ne bo, in če je črn in strupen?« — »Gospod,« je klical vikar, »grešil sem! Nisem mislil na otroke, na matere.« — »Vsi so otroci,« je govoril Čudežni, »bili so otroci in bodo, če prej ne, tisto uro v smrti. Jaz pa sem jim več ko oče in mati. Povej jim, naj se ljubijo! Ali si doumel?«

Ta hip je vikar Janez doumel nekako motno zmisel svojega videnja in je razgrnil evangelij in